

Den selektive effekt opnås ved, at kulturplanterne har deres rodsystemer længere nede end den uønskede vegetation. Det byder naturligvis enhver gartner imod, at der opstår sprøjteskader, dog mener jeg, man skal være så realistisk, at hvis 2-3 % af de udplantede planter går til grunde på grund af kemikalieskade, ja, så er det en del af prisen, der må betales for at slippe lettere igenem.

På meget lette jorder anbefales det at reducere de anførte doseringer noget. Det er tidligere omtalt, at humus- og lerkolloider betyder en hel del for fastlæggelse af disse kemiske forbindelser, og netop disse to bestanddele er jo meget ringe repræsenteret på sandjorder. Naturligvis gælder det samme forhold her, at på stærkt lerholdige jorder og stærkt humusholdige jorder, må doseringerne forhøjes, men ved selektiv bekæmpelse anbefales det at være beskedene med disse forhøjelser.

Brugen af de moderne herbicider i parkvedligeholdelsen betyder ganske givet en kolossal arbejdslettelse. Et vellykket resultat ved brug af totalherbiciderne er betinget af, at man kommer ud i rette tid med præparaterne, og at man anvender sit sprøjtestyr fornuftigt, d.v.s. sørger for at få så jævn en fordeling som overhovedet muligt. Endelig må man være opmærksom på, at selv om eventuel indsprøjtning på arealer, hvor det ikke var meningen, der skulle kemikalier på, ikke kan ses i det tidlige forår, ja så vil fadæsen blive afsløret på lidt længere sigt. Har man sprøjtet f. eks. på en græsplæne med et af de nævnte præparater, er der ikke andet at gøre end at grave 5-10 cm jord af og lægge ny jord på. Det kan med de mængder, der er tale om tage mindst to år, før sporet af kemikalierne er udslettet. I sidste og afsluttende indlæg, vil udstyr til sprøjtning og sprøjteteknik blive gennemgået.

Oversigt over herbicider til total- og selektiv bekæmpelse.

Handelsnavn	Indhold af virkestof	Anerkendt dosis kg/ha		Behandlingsdosis total bek. kg/ha	Behandlingsdosis selektiv bek. kg/ha	Behandlingsomk. øre/m ²	
		svag ukrudtsbestand	kraftig ukrudtsbestand			Total bek.	Selek. bek.
Hyvar Extra	80 % bromacil	4 - 8	8-16	5	-	6,7	-
Karmex DW	80 % diuron	7,5-15	15-30	10	-	7,0	-
Pramitol AT	50 % atrazin	10 -20	20-40	12	8	6,8	4,5
Geigy ukrudtsmiddel	50 % simazin	10 -20	20-40	12	10	6,8	5,7
Telwar W	80 % monuron	10 -20	20-40	12	-	8,4	-
Prefix granulat	7,5 % chlorthiamid	200	400	175	80-100	15,2	7,0
Caseron	7,5 % chlorthiamid	200	400	175	80-100	15,2	7,0
Spirotex	7,5 % chlorthiamid	200	400	175	80-100	15,2	7,0
Chlorea	2,4 % monuron	250	500	350	-	19,8	-
	38 % natriumchlorat 1,25 % 2,4-D						

I forskellige numre af vort tidsskrift har vi ved eksempler påvist, hvad medarbejdere ved udøvende kirkegårdsforvaltninger med stort ansvar overfor opgaven og med faglig kunnen har ydet og om udfaldet heraf. Den faste læser af vort tidsskrift vil erindre artikler om kirkegårdene i Bremen, Stuttgart, Bad Oeynhausen-Werste, for kun at nævne nogle af de sidste årgange. Redegørelsen i dette nummer viser de bestræbelser, byen Düsseldorf har påbegyndt for at få et bedre kirkegårdsbillede, hvis resultater efterhånden smitter af på omegnen af den nordrhin-westfalske hovedstad. Ligesom hansastaden Bremen i det nordvesttyske område i mange årtier har virket som eksempel med sine forbilledlige kirkegårde, eller Münchens kirkegårde i syd og Stuttgart i syd-

Samarbejde giver smukkere kirkegårde

718:712.00:726.825.1/.4

Af Dr. Hans-Kurt Boehlke, Kassel. Artiklen er bragt i det tyske kirkegårds-tidsskrift „Friedhof und Denkmal“ nr. 2 april 1968 og gengives her i oversættelse af Axel Andersen med forfatterens tilladelse.

vest, således bliver Düsseldorf nu efterhånden et kirkegårds-kulturelt udstrålingspunkt i vesttysk område.

Når man spørger de ansvarlige for Düsseldorfs kirkegårde om recepten for deres forehavende, så får man at høre, at man har en anelig portion tålmodighed, målsikkerhed og udholdenhed nødvendig for at holde kulturen på kirkegårdene levende eller bare for igen at kalde den til live. Disse egenskaber nytter dog intet, dersom de ansvarlige i embederne står alene med deres opgave og kun møder kraftig modstand hos befolkningen og kirkegårdserhvervene. For Düsseldorf har det vist sig meget frugtbringende, at man for godt 12 år siden dannede et team, som siden i fællesskab har arbejdet mod det samme mål. Den daglig ofrede omhu har siden da grundlæggende ændret kirkegårdsbilledet i den vesttyske storstad. I første række står i dette team to af administrationens driftige fagfolk, som fra deres praktiske uddannelse begge er fortrolige med de bestemmende grundelementer i kirkegårdsbilledet: en havearkitekt og en billedhuger.

Begyndelsen til aktiviteten for at forvandle det düsseldorfiske kirkegårdsbillede var en tre ugers studierejse for de pågældende tjenestemænd til de skandinaviske lande. På den blev beslutningen taget: for første gang at anlægge „den grønne“ kirkegård i Düsseldorf, d.v.s. ikke den i Skandinavien stedvis brugte rene græskirkegård, men at anvende græsset som det alle grave forbindende element, som man i årtier har kendt det på forbilledlig vis i Bremen og i den seneste tid også lidt fra Hanover. Dette skete dog ikke på bekostning af gravstedstørrelsen, gravene er alle sammen bevaret som så vidt muligt ensartet beplantede planteflader.

Disse bestræbelser skulle også understøttes psykologisk i befolkningen ved at tage afstand fra vante begreber som – misforstået – betoner forskellen i gravenes formodede sociale status. De som privilegerede grave bestemte eng-, skov- og park-udformede valggrave blev fra nu af kaldt familiegrave, og de meningsløse ofte som „fattigmandsgrave“ bestemte rækkegrave, kalder man her nu kun „enkeltgrave“. Sådant fremgangsmåde var naturligvis kun betinget rigtig, da forholdet mellem valg- og rækkegraven ligger mindre i status end i den juridiske betydning frem for alt med hensyn til varighed, d.v.s. i mulighed for fornyelse af brugsretten. Således kan en enkeltgrav i denne forstand helt og holdent være en valggrav, og en valggrav behøver ikke altid at være „familiegrav“ med hensyn til den traditionelle forestilling om et – flere pladers – familiegravsted, som stammer fra en tid med mere fast bopæl og familiesammenhold.

Den tredje, det gravstedssammenbindende plæneanlæg ligestillende forholdsregel var fastslået i det reviderede kirkegårdsregulativ om: *Gravsteds-kvarterer med og uden særlige bestemmelser om gravminder*. Også tilføjjelsen af disse bestemmelser går tilbage til året 1953. Trods al modstand blev der dengang på alle kirkegårde i Düsseldorf, for så vidt de var underlagt kommunal forvaltning, anlagt afdelinger med forskellige retningslinier for gravmindeopstillingen. Dette svarede til et krav i grundlovens artikel 2, hvori det hedder: „Enhver har ret til den frie udfoldelse af sin personlighed, for så vidt han ikke krænker andres ret og ikke støder an mod den forfatningsmæssige orden eller sædelighed“. – „Afdelinger uden særlige bestemmelser for mindesmærker“ svarer i Düsseldorf til de i årtier anlagte almindelige afdelinger, medens „Afdelinger med særlige bestemmelser for mindesmærker“ fik udarbejdet forskrifter af det ansvarlige team i samarbejde med kirkegårdsgartnerne og frem for alt stenhuggernes, billedhuggernes og billedskærernes laug, som blev nedfældet i mindesmærkeplanerne for de enkelte afdelinger. De er bindende for såvel kirkegårdsadministrationen som

for gravstedsfæsterne og de fag, der er beskæftiget på kirkegårdene, gartnerne og stenhuggerne. Det har den fordel, at de gravstedsfæstere, som tidligere måtte tåle meget af smagløsheden af ubelærte i deres umiddelbare nærhed, beskyttes i afdelingerne med særlige mindesmærkebestemmelser. Har en gravstedsfæster i fuld frihed bestemt sig for valget af et gravsted i en afdeling med særlige udformningsretningslinier, ligegyldig om det er en valg- eller liniegrav, så underskriver han en erklæring, i hvilken han forpligter sig til at følge eller overholde de i overenskomsteksten anførte bestemmelser om gravmindets beskaffenhed.

Byens forvaltning udgav samtidig en brochure: „Vejledende anvisning for valg af gravsted, mindesmærke og gravstedsbeplantning“, til hjælp for de efterladte og de på kirkegårdene arbejdende erhverv. Et af en erfaren billedhugger ledet rådgivningskontor muliggjorde herudover for en hvilken som helst efterladt at få et helt individuelt råd, en mulighed, som også kom det skabende gravmindehåndværk til gode.

De forstandige i stenhuggerfaget erkendte snart, at disse forholdsregler på ingen måde var til skade for deres håndværk, men at de betød en gevinst for de stenhuggere, der evnede at skabe noget. Den fra stenhuggerfaget selv kommende rådgiver kom hurtigt i kontakt med den del af håndværket, der tilvirker monumenter; han besøgte virksomhederne og gav råd, der kunne udføres, som når fagmand taler til fagmand. Begravelsesvæsenet lod ham desuden udfærdige modeller i målestoksforholdet 1:10 – ligesom begravelsesvæsenet i andre byer har gjort – i gips, som stenhuggerne fik overladt gratis til deres virksomhed og kunderådgivning. Endvidere lod begravelsesvæsenet fremstille fotoalbum med billeder af forbilledlige, håndværksmæssigt udførte gravmæler, der ligeledes som gave blev givet til alle de stenhuggere i byen, som fremstiller gravminder.

Parallelt til disse meget målbevidste forholdsregler, som skabte og befæstede tilliden mellem kirkegårdsadministrationen, gravstedsfæsterne og stenhuggerhåndværket, blev der på den gamle Golzheimer kirkegård opbygget en udstilling i snævert samarbejde med stenhuggerlauget, på hvilken eksempler på gravstedsanlæg med mindesmærke og dertil afstemt beplantning blev vist. Gravminderne blev først udfærdiget efter tegning af byens gravminderådgiver, senere også efter udkast af stenhuggere og opkøbt af byen.

Byen gik endnu et ganske væsentlig skridt videre i befæstelsen af tillidsforholdet og for praktisk at afstemme det ene hovedmål at forbedre kirkegårdsbilledet. Den stillede sin gravmindekonsulent til rådighed for uddannelsen og skoling af de unge i det gravmindefremstillende stenhuggeri. Det har virket særdeles positivt. I dag er i Düsseldorf og omegn mangan en ung stenhuggermester og hans medarbejdere elever af byens gravmindekonsulent, og han er ikke blot fortrolig med byforvaltningens mål, men han anser det for godt, og han har desuden et godt forhold til gravmindekonsulenten.

Afdelingen med særlige mindesmærkebestemmelser har på denne måde fået en udstrålingskraft, som også påvirker afdelingerne uden særlige bestemmelser. De brede sten forsvinder mere og mere, steler og liggende gravplader bestemmer langt det düsseldorfiske kirkegårdsbillede, som blev givet anvisning på af de 6 gravmindeudstillinger, der er blevet holdt i de sidste 12 år.

I de tilfælde, i hvilke gravmindekonsulenten ikke alene formår at afgøre sagen, er en „udvidet gravminderådgivning“ dannet. Dette gremium, som består af de pågældende fagfolk fra administrationen og af repræsentanter

fra stenhuggerlauget, har bevist sin rigtighed på det bedste. Da gravmindet er et særligt synligt element i kirkegårdens udformning, hvis billede tillige bestemmes langt ved det såkaldte offentlige grønne, frem for alt ved de af kirkegårdsadministrationen anlagte plæner, så måtte det hele dog blive ufuldkomment, dersom gravene selv blev beplantet som miniaturehaver med mange træer og blomster. Sådan brogethed ville i ophobning gøre det tilstræbte kirkegårdsbillede til intet igen, især da planterne også tjener gravmindets indordning. – Også her var Düsseldorf's begravelsesvæsen aktiv. For afdelinger med særlige udformningsbestemmelser blev der på udstillingerne vist de såkaldte „grønne grave“. Fire femtedele af gravens totale flade er dækket af vintergrønne, jorddækkende planter, kun den sidste bageste femtedel, altså foran gravmindet, må beplantes med stedsegrønne træer og coniferae.

For at give såvel de efterladte som kirkegårdsgartnerne en hjælpende anvisning, blev en af byen Düsseldorf's kirkegårdsteam på årelang erfaring baseret liste opstillet over de til gravstedsbeplantning egnede stauder og småbuske, som har bevist sin værdi på Düsseldorf's kirkegårde. Af denne liste skal her nævnes:

<i>Jorddækkeplanter:</i>	<i>Pachysandra terminalis</i>
Calluna i sorter, Hedelyng	Sagina subulata, Femling
Cotoneaster adpressus, Dværgmispel	Sedum spurium, Stenurt
Cotoneaster adpressus Little Gem,	Sedum laconium, Stenurt
Dværgmispel	
Cotula squalida	<i>Enkeltræer:</i>
Erica i sorter, Klokkelyng	Azalea dværgsorter
Hedera helix, Vedbend	Pieris floribunda
Gaultheria procumbens	Pinus mugo var. mughus, Dværgfyr
Gaultheria shallon	Pinus mugo var. pumilio, Dværgfyr
Muehlenbeckia nana	Rhododendron dværgsorter, Alperoser

Udfaldet af de düsseldorf'ske kirkegårdsfagfolks systematiske foregangsarbejde udeblev ikke. I januar 1968 holdt de yngre tyske stenhugger-, billedskærer- og billedhuggerhåndværksmestre et møde i Düsseldorf, på hvilket de overbeviste sig om det høje niveau hos mange af deres düsseldorf'ske kolleger, som delvis også er begrundet i det gode samarbejde mellem det gravmæleskabende håndværk og denne bys kirkegårdsadministration. Men ikke blot det gravmindefremstillende håndværk i Düsseldorf blev befrugtet til egen nytte og til stadig forbedring af det düsseldorf'ske kirkegårdsbillede, også de sogne, som ligger uden om den nordrhin-westfalske hovedstad profiterede af det ansvarsfulde kulturarbejde. Det er allerede blevet selvfølgeligt, at medarbejderne ved det düsseldorf'ske kirkegårdsteam bliver indbudt til at holde foredrag og give råd også uden for byen. Desuden bliver fremmede og også udenlandske fagfolk kontaktet, og samtaler føres i viden om, at fællesskabstanke og -handling i nutiden ikke blot må være forpligtende for brugeren, men også for skaberen og den ansvarsbevidste kirkegårdsadministrator. Düsseldorf har i hvert fald forsøgt at yde sit bidrag til et antageligt spejlbillede af vort samfund også på kirkegårdene.